

Gönderim Tarihi: 22.03.2018

Kabul Tarihi: 15.05.2018

**TÜRKİYE’DE VERGİ KAYIP VE KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ
VE ÖNLENMESİNE YÖNELİK MUHASEBE MESLEK
MENSUPLARININ GÖRÜŞLERİ: KARS ÖRNEĞİ¹**
**The Causes of Tax-Loss and Evasion and Views of Accounting Professional
Members for Its Prevention in Turkey: Kars Sample**

Alper TAZEGÜL

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi

alper.tazegul2004@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8658-3814

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu araştırma Kars ili ve ilçe merkezleri esas alınarak düzenlenmiştir. Araştırmanın amacı vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenlerini ve önlenmesine yönelik önerileri muhasebe meslek mensuplarının görüşleri doğrultusunda tespit etmektir. Bu araştırmanın, devlet açısından hayati öneme sahip vergi gelirlerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması konusunda muhasebe meslek mensuplarının görüşlerinden ve kuramsal temellerden hareketle ortak bir anlayış çerçevesinde olası sorunları belirlemek, eksiklikleri tespit etmek ve çözüm önerileri ortaya koymak açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Araştırmada “Genel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Kars il merkezindeki Muhasebe meslek odasına kayıtlı serbest muhasebeci ve serbest muhasebeci mali müşavirler oluşturmuştur. Çalışmaya katılan meslek mensuplarına 40 maddelik 5’li likert türü bir ölçek uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 12,0 programında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; genel olarak muhasebecilerin vergi kayıp ve kaçakçılığı konusundaki sorumluluğun birden fazla değişkene bağlı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Kayıp ve Kaçakçılığı, Muhasebe Mesleği.

Abstract

This research is based on Kars province and district centers. The purpose of the investigation is to determine the reasons for tax loss and evasion and the proposal to prevent them in accordance with the opinions of professional accountants. It is thought that this research is important for identifying probable problems, deficiencies and suggesting solutions about establishing a healthy structure of tax revenues in terms of State within the framework of a common understanding on the basis of the views of the professional accountants and the theoretical bases. "General Scanning Model" was used in the research. The sample of the research was consisted of certified public accountants and a certified public accountant registered in the Chambers of Accounting in the province of Kars. The 40-item 5-point likert type scale was applied to the members of the professionals who participated in the study. The obtained data were analyzed and interpreted in the program SPSS 12.0. The research results showed that the responsibility of accountants on tax loss and evasion depends on generally more than one variable.

Keywords: Tax, Tax Loss and Evasion, Accounting Profession

¹ Aynı adlı Yüksek Lisans Tezinden Türetilmiştir.

1. Giriş

Vergi; Kamusal hizmetlerin gerektirdiği giderler ile kamu borçları dolayısıyla ortaya çıkan yükleri karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne göre, karşılıksız olarak gerçek ve tüzel kişilerden alınan ve cebri niteliğe sahip para şeklindeki ödemelerdir (Akdoğan, 2005: 115). Kamu harcamalarını finanse etme aracı olarak kullanılan vergi devletin gerçek ve tüzel kişilere yüklediği ekonomik değerleri ifade etmektedir. Devleti yönetmekle görevlendirilmiş olanlar plan ve programlarını gerçekleştirebilmek için sağlıklı ve sürekli bir gelir olan vergiyi araç olarak kullanmaktadırlar. Bu yönüyle vergi toplumsal refahın kişiler arasındaki eşit dağılımını sağlamada da kullanılabilir. Vergi, Kamu harcamalarının karşılığının bulunması bakımından en demokratik finansman usulüdür (Türk, 2005: 112).

Türkiye gibi birçok ülkede devletin sahip olduğu en önemli gelir kaynağı da vergilerdir. Sağlıklı bir vergi politikasının olması ekonomik kalkınmanın da sosyal barışın da önemli unsurlarından biridir. Ekonomik kalkınmanın başarılabilmesi için vergi kayıp ve kaçakçılığının en aza indirilmesi bir zorunluluktur. Bu sağlanamadığı takdirde vergi gelirlerinde azalma olacağı için devletin fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi güçleşecek, aynı zamanda vergide adalet ve eşitlik ilkesi zedeleneyecektir. Devletin anayasadan kaynaklanan vergilendirme yetkisini kullanırken anayasada belirtilen vergileme ilkelerini yerine getirmesi oldukça önemlidir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda vergi kayıp ve kaçakçılığının çok yüksek boyutlara ulaştığı görülmektedir. Vergi çok boyutlu bir uygulamadır. Vergi, verenlerin rızası aranmadan cebri bir şekilde tahsil edilmektedir. Bu nedenle verginin adil ve eşit bir şekilde uygulanması vergi kayıp ve kaçakçılığını azaltacaktır.

Bu çalışmanın amacı vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenlerine ve önlenmesine yönelik görüşleri tespit etmektir. Türkiye’de vergi sistemi incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının çok önemli bir role sahip oldukları görülmektedir. Muhasebe meslek mensupları kanunların gösterdiği ilkeler doğrultusunda mesleklerini icra eden serbest meslek sahipleridir. Vergi idaresi ile mükellef arasında bir köprü görevi görmektedirler. Bu nedenle alan çalışması bölümünde, muhasebe meslek mensuplarının vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik görüşlerini Kars ölçeğinde tespit amacıyla yapılan anket uygulaması yer almaktadır.

2. Literatür Taraması

Crocker ve Slemrod (2005) tarafından yapılan araştırmada, kamu kurumları tarafından vergi kaçırma konusunda uygun politika tepkisi yaygın

olarak tartışılmaktadır. Bir takım yanıtlar, belirli kaçaklık sınıflarının tespit edilmesini ve başarılı bir şekilde kovuşturulmasını kolaylaştırmak için vergi kodunu değiştirmektedir. Diğer bir olası cevap ise, tespit edilen kaçırma eylemleri için kurumdaki veya şirket yetkilisi üzerindeki cezaların güçlendirilmesidir.

Slemrod (2007) tarafından yapılan çalışmada, tüm ABD federal vergileri ve bireysel gelir vergisi için toplam net uyumsuzluk oranı yaklaşık yüzde 14 olarak bulunmuştur. Ancak mevcut teori ve vergi kaçakçılığına dair kanıtlar göz önünde bulundurulduğunda, hangi uygulamanın ne kadar etkili bir şekilde artırılabilceği açık değildir. Normatif vergilendirme teorisi, uygulama yoğunluğu gibi vergi sistemi araçlarına yayılmış olsa da, bu kuralları uygulamaya koymak için ampirik bilgi azdır.

Şaan (2008) tarafından yapılan araştırmada vergi kaybının ve vergi kaçakçılığının önlenmesi için vergi denetiminin önemli bir yeri olduğu ortaya konulmuştur.

Çomaklı (2008) tarafından yapılan araştırmada, vergi kayıp ve kaçakçılığının önüne geçilmesi için özellikle sivil toplum kuruluşlarının ve yerel idarenin vergi bilincini aşılama ve bu bilincin kişilerde erken yaşlarda oluşumunun sağlanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Kapusuzoğlu (2008) tarafından yapılan çalışmada, vergi kaçakçılığının temel sebeplerinden biri olan kayıt dışı ekonominin engellenmesinde yalnızca tek bir boyutu değil, kayıt dışılığa neden olan tüm boyutların ele alınması gereği vurgulanmıştır. Bu anlayışla hareket edilmesi, kayıt dışı ekonominin dolayısıyla da vergi kaçakçılığı ile mücadelenin daha etkin olmasını sağlayacaktır sonucuna ulaşmıştır.

Bakır (2009) tarafından mükelleflere yapılan anketten elde edilen verilere göre, vergi denetiminin ülkemizde etkinliğini ve verimliliğini artırabilmek için, vergi denetiminin tek bir merkezden yönetilmesi gereği sonucuna ulaşılmıştır. Yine anket çalışmasında, sıklıkla vergiye gönüllü uyumu bozmakta olan af ve uzlaşma müessesesinin, vergi kaçırma zemin hazırladığını ve denetim etkinliğini bozduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erkuş ve Karagöz (2009) tarafından yapılan çalışmada, Tanzi'nin para talebi yaklaşımı kullanılarak, 1970-2005 dönemi için Türkiye'de kayıt dışı ekonomi ve buna bağlı vergi kaybının miktarı tahmin edilmiştir.

Gravelle (2009) tarafından yapılan araştırmada, bireyler tarafından yapılan uluslararası vergi kaçakçılığı için en etkili çözüm, Avrupa Birliğinde halihazırda başlatılmış olan otomatik, çok yanlı bilgi paylaşımıdır. Daha

sınırlı bir kapsamda ise nitelikli araçlar olarak hareket eden yabancı bankalardan gözetime ilişkin daha fazla bilginin talep edilmesi gibi önlemler de etkili olabilir.

Daştan (2011) tarafından Doğu Karadeniz Bölgesinde faaliyette bulunan muhasebe meslek mensupları üzerinde yapılan araştırma sonucu, muhasebe hizmeti, kaliteli eğitimi ve bilgisi ile işletme kararı ile birlikte doğru bilgiye dayalı gerçek ve adil vergileme ile vergi kayıp ve kaçaklarının engellenebileceğinin mümkün olduğunu ortaya koymaktadır.

Darbaş (2014) tarafından yapılan çalışmada, vergi kaçakçılığının önlenmesi için mükellefler başta olmak üzere vatandaşlara verginin öneminin anlatılarak vergi konusunda bilinçlendirilmeli, vergi denetimlerinin daha etkin yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Kocayılmaz (2015) tarafından yapılan çalışmada, vergi kayıp ve kaçakçılığını önlemek için ülkemizde vergi denetiminin tek bir merkezden planlanıp, uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Sağlam (2015) tarafından yapılan çalışmada, vergi kayıp ve kayıt dışı ekonominin önlenmesinde önemli bir fonksiyon üstlenmiş olan vergi denetiminin daha etkin hale getirilmesi için 646 sayılı KHK ile yapılan değişikliklerin eksikliklerine rağmen olumlu olduğu ifade edilmiştir.

Kasymova (2017) tarafından yapılan çalışmada vergi kayıp ve kaçakçılığının önlenmesi için etkin bir vergi denetiminin yapılması gerekmekte, böylece vergi mevzuatının açık ve kolay şekilde anlaşılabilir olması sağlanmalı, vergi ödemenin gerekliliği halka planlı ve düzenli bir eğitimle anlatılarak toplumda sağlıklı bir vergi bilincinin oluşturulması gerekmektedir.

Demirtaş (2017) tarafından yapılan çalışmada, vergi kaçakçılığının önlenmesi için vergi denetiminin önemli rolü olduğunu vurgulamıştır. Vergi denetiminde ise gerçek gelirin tespitine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Rüzgar (2017) tarafından yapılan çalışmada, vergi ahlakının ve vergi bilincinin gelişmediği toplumlarda vatandaşlar vergi ödememek için çeşitli yasal olmayan yollara başvururlar. Vergi kaybını ve kaçakçılığını önlemek için vatandaşlara verginin ekonomiye ve topluma olan katkıları anlatılmalıdır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırma Kars'ta faaliyette bulunan ve ilgili meslek odasına

kaydı olan muhasebe meslek mensuplarının, Türkiye’de vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Genel tarama modelleri ise, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2003: 87).

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırma amaçları doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen, ankete katılan muhasebecilerin kişisel özelliklerini belirlemeyi amaçlayan 6 soru ve araştırmanın alt problemlerine yönelik 40 soru olmak üzere toplam 46 sorudan oluşan 5’li likert tipinde bir anket kullanılmıştır. Araştırma anketinde 7 başlıkta toplanmış neden ve önleme dayalı görüş düzeyini belirlemeye yönelik 40 soru bulunmaktadır. Birinci bölümünde yer alan 6 soru, araştırmaya katılan muhasebecilerin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, eğitim düzeyi, defter sayısı ve aylık gelirini belirlemeye yöneliktir. İkinci bölümde bulunan 40 soru araştırmanın alt problemlerine göre yedi alt gruptan oluşmuştur. Bu gruplarda yer alan sorular anket içerisinde aynı amaca yönelik soruların bir arada olmaması için karışık olarak verilmiştir. Veri toplama aracının 1. bölümünde bulunan, araştırmaya katılan muhasebecilerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik sorular için uygun cevaplar verilmiş ankete katılan muhasebecilerin kendilerine uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Anketin 2. bölümünde bulunan sorular ise “Tamamen”, “Çoğu zaman”, “Kısmen”, “Az” ve “Hiç” seçenekleri ile ifade edilmiş ve yine muhasebecilerin en uygun buldukları seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Veri toplama aracı araştırmacı tarafından örneklemde bulunan Kars ili ve merkez ilçelerde çalışan 30 muhasebeciye güvenilirlik hesabı için uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Packet for The Social Science) programında girilerek Kuder-Richardson güvenilirlik testi uygulanmış güvenilirlik katsayısı olan Cronbach Alpha 0,645 olarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik katsayısı 0.60’dan yüksek olarak bulunan

ölçekler oldukça güvenilir (Kalaycı, 2005) olarak alındığından araştırma anketi güvenilir olarak tespit edilmiştir. Daha sonra araştırma anketi örnekleme bulunan Kars il merkezi ve ilçe merkezlerinde çalışan toplam 30 muhasebeciye araştırmacı tarafından bizzat uygulanmış ve toplanmıştır

4. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

4.1. Örnekleme İlişkin Sayısal Veriler

Bu bölümde örnekleme giren muhasebe meslek mensuplarının, cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, mezun olduğu okul türü, tuttıkları defter sayısı ve aylık gelirlerine ilişkin bilgiler verilmektedir.

Tablo1. Muhasebe Meslek Mensuplarının Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Eğitim Düzeyi	N	%
Bayan	3	10,0	Lise	7	23,3
Erkek	27	90,0	Ön Lisans	10	33,3
			Lisans	13	43,4
Yaş	N	%	Defter Sayısı	N	%
18-24	2	6,7	1-25	3	10,0
25 - 30	7	23,3	26-50	9	30,0
31 - 35	11	36,7	51-75	11	36,7
36 - 40	6	20,0	76 ve üstü	7	23,3
41 ve üstü	4	13,3			
Aylık Gelir	N	%	Mesleki Kıdem	N	%
1-500	1	3,3	1-5 yıl	5	16,7
501-1000	6	20,0	6-10 yıl	7	23,3
1001-1500	5	16,	11-15 yıl	11	36,7
1500-2000	10	33,3	16 yıl ve üstü	7	23,3
2000 ve üstü	8	26,7			

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde; muhasebe meslek mensuplarının 3'ünün (% 10,0) bayan, 27'sinin (%90,0) ise erkek olduğu görülmektedir. örnekleme oluşturan muhasebe meslek mensuplarının % 16, 7'si 1-5 yıllık, % 23,3'ü 6-10 yıllık, % 36,7'si 11-15 yıllık, %23,3'ü ise 16-20 yıllık mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Buradan örnekleme oluşturan muhasebe meslek mensuplarının yaklaşık 2/5'si muhasebe mesleğinin ilk yıllarında, 3/5'ünün ise 10 yılın üzerinde deneyimli meslek mensuplarından oluştuğu söylenebilir.

4.2. Vergi Kayıp ve Kaçakçılığının Nedenleri ve Alınması Gereken Önlemlere Yönelik Görüşlere Ait Bulgular

Bu bölümde vergi kayıp ve kaçakçılığının mevzuattan kaynaklanan nedenleri, yönetsel nedenleri, ekonomik nedenleri, mali nedenleri, psikolojik nedenleri, sosyal nedenleri ve muhasebe uygulamalarından kaynaklanan nedenleri ve önlemlere yönelik olarak muhasebe meslek mensuplarının görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Mevzuattan Kaynaklanan Nedenler ve Alınması Gereken Önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
1. Vergi kanunlarında anayasal vergileme ilkelerine uymayan hükümlerin olduğunu düşünüyor musunuz?	F	-	3	11	7	9	30
	%	-	10,0	36,7	23,3	30,0	100,0
8. Vergi mevzuatında zorunluluklar dışında değişiklikler yapılmamalı mıdır?	F	1	2	17	8	2	30
	%	3,3	6,7	56,7	26,7	6,7	100,0
15. Vergiden kaçınma yollarına sebep olabilecek boşlukları ortadan kaldırmaya yönelik önlemler size göre yeterli midir?	F	1	-	5	12	12	30
	%	3,3	-	16,7	40	40	100,0
22. Vergi yargılama sürecinin yeterince etkin olduğuna ve hızlı işlediğine inanıyor musunuz?	F	8	10	9	3	-	30
	%	26,7	33,3	30,0	10,0	-	100
29. Vergi adaletini zaafa uğratan vergi affı uygulamalarına son verilmeli midir?	F	1	-	6	8	15	30
	%	3,3	-	20,0	26,7	50,0	100,0
36. Vergi mahkemelerinin aynı konuda farklı kararlar vermeleri konusunda mevzuat boşluklarını giderici çalışmaların yapıldığını düşünüyor musunuz?	F	6	16	4	3	1	30
	%	20,0	53,3	13,3	10,0	3,3	100,0

Muhasebe meslek mensuplarının uygulanan anketteki vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik mevzuattan kaynaklanan nedenler hakkındaki görüşlerini yansıtan maddelere verdikleri cevaplara göre; Muhasebe meslek mensuplarının % 30'u vergi kanunlarında anayasal vergileme ilkelerine uymayan hükümlerin olduğuna tamamen, % 23,3'ü çoğu zaman, % 36,7'si kısmen, % 10'u ise az olarak katıldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan muhasebecilerin % 80'lik bir kısmı Vergiden kaçınma yollarına sebep olabilecek boşlukları ortadan kaldırmaya yönelik önlemleri yeterli görmediklerini, %16,7'si ise kısmen yeterli gördüklerini ifade

etmişlerdir. Ancak % 3,3'lük bir kesime göre de önlemler yeterlidir. Vergi yargılama sürecinin yeterince etkin olduğuna ve hızlı işlediğine katılımcıların % 90'lık bir kısmı inanmadıklarını söylemektedir. Ancak meslek mensuplarının % 10'u çoğu zaman bu sürecin yeterince etkin olduğuna ve hızlı işlediğine inandıklarını ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının % 50'si vergi adaletini zaafa uğratan vergi affı uygulamalarına kesinlikle son verilmesi gerektiğini, % 46,7'si ise kısmi ölçüde son verilmesi gerektiğini, % 3,3'ü ise vergi affı uygulamalarının devam etmesi gerektiğini beyan etmektedirler. Vergi mahkemelerinin aynı konuda farklı kararlar vermeleri konusunda mevzuat boşluklarını giderici çalışmaların yapıldığını düşünüyor musunuz sorusuna katılımcıların % 73,3'lük bir bölümü hiç yada az, % 13,3'lük bir kısmı kısmen, % 13,3'lük bir bölümü ise çoğu zaman ve tamamen şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 3. Yönetmel Nedenler ve Alınması Gereken Önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
2. Vergi idaresinin mükelleflere sürecin gerektirdiği uygulamalarda tarafsız yaklaşımını düşünüyor musunuz?	F	3	7	10	5	5	30
	%	10,0	23,3	33,3	16,7	16,7	100,0
9. Vergi idaresinde çalışanların bilgi ve birikimlerinin hizmetin gerektirdiği yeterlilikte olması için eğitim programlarının artırılması gerekli midir?	F	-	-	4	11	15	30
	%	-	-	13,3	36,7	50,0	100,0
16. Vergi dairesinin çağdaş bir örgütlenme yapısına kavuşturulması yönündeki çalışmaları tatmin edici düzeyde buluyor musunuz.?	F	-	8	14	6	2	30
	%	-	26,7	46,7	20,0	6,7	100,0
23. Vergi kayıp ve kaçakçılığına neden olan etkenlerden birisinin vergi bürokrasisi olduğunu düşünüyor musunuz?	F	1	1	6	12	10	30
	%	3,3	3,3	20,0	40,0	33,3	100,0
30. Vergileme sürecinin her aşamasında "vergi idaresi- mükellef ilişkilerinde iş birliği ve karşılıklı anlayış" esas alınarak düzenlendiğine inanıyor musunuz?	F	4	10	13	1	2	30
	%	13,3	33,3	43,3	3,3	6,7	100,0

37. Vergi denetimleri yapılırken planlama ve koordinasyon daha etkin bir yapıya kavuşturulmasının olumlu bir önlem olacağına inanıyor musunuz?	F	-	1	10	15	4	30
	%	-	3,3	33,3	50,0	13,3	100,0

Anket cevaplayıcıları vergi idaresinin mükelleflere sürecin gerektirdiği uygulamalarda tarafsız yaklaştığını düşünüyor musunuz sorusuna %10'u hiç, % 23,3'ü az, %33,3'ü kısmen, % 33,4'ü çoğu zaman ve tamamen şeklinde ifade etmişlerdir. Muhasebe Meslek Mensuplarının % 50'lik bir bölümü, Vergi idaresinde çalışanların bilgi ve birikimlerinin hizmetin gerektirdiği yeterlilikte olması için eğitim programlarının artırılmasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

Bununla beraber % 36,7'lik bir bölümü çoğu zaman % 13,3'lük bir bölümü ise kısmen artırılmasının gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Vergi dairesinin çağdaş bir örgütlenme yapısına kavuşturulması yönündeki çalışmaları tatmin edici düzeyde bulup bulmadıkları yönündeki bir ifade de ise, katılımcıların % 26,7 si çalışmaları az düzeyde yeterli görmektedirler. % 66,7 si ise kısmi düzeyde yeterli olduğunu, % 6,7 si ise tatmin edici düzeyde olduğunu ifade etmektedirler.

Araştırmaya katılanların % 73,3'ü vergi kayıp ve kaçakçılığına neden olan etkenlerden birisinin vergi bürokrasisi olduğunu düşünmektedirler. Ancak % 20 si Kısmen vergi bürokrasisinin kayıp ve kaçakçılıkta etken olduğunu düşünmektedir. % 6,6 sı ise hiç veya az bir etken olarak gördüğünü söylemişlerdir. Muhasebe meslek mensupları vergileme sürecinin her aşamasında “vergi idaresi- mükellef ilişkilerinde işbirliği ve karşılıklı anlayış” esas alınarak düzenlendiğine inanıyor musunuz sorusuna % 13.3 ü Hiç, %33.3 ü Az, % 43.3 ü ise Kısmen cevabını vermişlerdir. % 10'luk bir bölümü ise vergileme sürecinin her aşamasında “vergi idaresi- mükellef ilişkilerinde işbirliği ve karşılıklı anlayış” esas alınarak düzenlendiğine inandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların %96,7'lik bir kesimi genel anlamda vergi denetimleri yapılırken planlama ve koordinasyonun daha etkin bir yapıya kavuşturulmasının olumlu bir önlem olacağına inandıklarını, ancak % 3,3'lük bir bölümün pek inanmadıklarını beyan etmişlerdir

Tablo 4. Ekonomik Nedenler ve Alınması Gereken önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
3. Vergi oranlarının ülkenin sosyoekonomik şartları gözetilerek yeniden düzenlenmesini gerekli midir?	f	-	-	3	8	19	30
	%	-	-	10,0	26,7	63,3	100,0
10. Ekonomik şartlar dikkate alınarak tespit edilecek bir rakamın altındaki gelirlerin vergiden muaf tutulması vergi kayıp ve kaçakçılığını azaltıcı bir etki oluşturur mu?	f	1	1	6	12	10	30
	%	3,3	3,3	20,0	40,0	33,3	100,0
17. Vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinde şirketleşme ve çok ortaklı şirket yapısının özendirilmesi sizce etkili olabilir mi?	f	1	-	10	12	7	30
	%	3,3	-	33,3	40,0	23,3	100,0
24. Sosyal güvenlik kurumları toplumsal beklentileri karşılayacak yapıda olduğunu düşünüyor musunuz?	f	10	13	7	-	-	30
	%	33,3	43,3	23,3	-	-	100,0
31. Tarım sektörünün daha işlevsel belgelendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması kayıp ve kaçakçılığın önlenmesinde etkin bir önlem olarak ifade edilebilir mi?	f	-	1	9	13	7	30
	%	-	3,3	30,0	43,3	23,3	100,0

Muhasebe meslek mensuplarının uygulanan anketteki vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik Ekonomik nedenler hakkındaki görüşlerini yansıtan maddelere verdikleri cevaplara göre; Anket cevaplayıcıları vergi oranlarının ülkenin sosyo ekonomik şartları gözetilerek yeniden düzenlenmesini gerekli midir ifadesi verildiğinde yaklaşık% 90'lık bir kesim gerekli olduğunu ifade etmiştir. Ancak % 10'luk bir bölüm kısmen gerekli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının % 73,3'ü ekonomik şartlar dikkate alınarak tespit edilecek bir rakamın altındaki gelirlerin vergiden muaf tutulmasının vergi kayıp ve kaçakçılığını azaltıcı bir etki oluşturacağını ifade etmektedirler.% 20'si ise kısmen azaltıcı bir etkide bulunacağını söylemektedirler. % 6,6'sı ise Ekonomik şartlar dikkate alınarak tespit edilecek bir rakamın altındaki gelirlerin vergiden muaf tutulmasının vergi kayıp ve kaçakçılığını azaltıcı bir etki oluşturacağına çok fazla inanmadıklarını beyan etmektedirler. Araştırmaya katılanların % 97,7'lik bir bölümü vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinde şirketleşme ve çok ortaklı şirket yapısının özendirilmesinin etkili olacağını belirttikleri görülmektedir. % 3,3'ü ise etkili olamayacağı şeklinde görüş

bildirmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının % 23,3'ü kısmi düzeyde, % 43,3'ü ise az olarak sosyal güvenlik kurumlarının toplumsal beklentileri karşılayacak yapıda olduğunu düşündükleri görülmektedir. % 33,3'ü ise Sosyal güvenlik kurumlarının toplumsal beklentileri karşılayacak yapıda olmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Araştırmaya katılanların % 97,7'lik bir bölümü tarım sektörünün daha işlevsel belgelendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmasının kayıp ve kaçakçılığın önlenmesinde etkin bir önlem olduğunu belirtmektedirler. % 3,3'ü ise etkin bir önlem olmadığı şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 5. Mali Nedenler ve Alınması Gereken Önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
4. Vergi tabanı “Anayasanın 73. maddesinin vergide adalet ve eşitlik ilkesi” dikkate alındığında geniş bir alanı kapsadığını düşünüyor musunuz?	f	6	9	12	2	1	30
	%	20,0	30,0	40,0	6,7	3,3	100,0
11. Vergi sistemi, karmaşık yapıdan kurtararak basitleştirilmeli midir?	f	-	-	8	11	11	30
	%	-	-	26,6	36,7	36,7	100,0
18. Doğrudan vergi gelirlerinin, toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?	f	-	1	6	11	12	30
	%	-	3,3	20,0	36,7	40,0	100,0
25. Mükelleflerin bütün maliyet unsurlarını gider olarak muhasebeleştirmelerine izin veren yapı oluşturulması gerekli midir?	f	-	-	10	10	10	30
	%	-	-	33,3	33,3	33,3	100,0
32. Artan oranlı vergi sisteminde dilimler arasındaki oranın makul seviyelerde olduğuna inanıyor musunuz?	f	1	8	16	4	1	30
	%	3,3	26,7	53,3	13,3	3,3	100,0
38. Uygulanan ekonomik programlarda halkın desteğini sağlamaya yönelik tedbirler alınmalı mıdır?	f	-	-	5	13	12	30
	%	-	-	16,7	43,3	40,0	100,0

Muhasebe meslek mensuplarının uygulanan anketteki vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik mali nedenler hakkındaki görüşlerini yansıtan maddelere verdikleri cevaplara göre; Muhasebe Meslek Mensuplarının % 70'i vergi tabanı “Anayasanın 73. maddesinin vergide adalet ve eşitlik ilkesi” dikkate alındığında geniş bir alanı kapsadığını tam anlamıyla düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bununla beraber % 20'lik bir bölüm ise “Anayasanın 73. maddesinin

vergide adalet ve eşitlik ilkesi” dikkate alındığında geniş bir alanı kapsamadığını belirtmişlerdir. Anket cevaplayıcılarının tamamına yakın bir bölümü vergi sisteminin, karmaşık yapıdan kurtarılacak basitleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. (% 36,7 Tamamen, % 36,7 Çoğu Zaman, % 26,6 Kısmen). Muhasebe meslek mensuplarının % 77,7’si dolaylı vergi gelirlerinin, toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olduğu konusunda görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların %20’ lik bir bölümü kısmen yüksek olduğunu beyan etmektedirler. % 3’lük bir kesim ise Dolaylı vergi gelirlerinin, toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olmadığı konusunda görüş belirtmişlerdir. Mükelleflerin bütün maliyet unsurlarını gider olarak muhasebeleştirmelerine izin veren yapı oluşturulmasının gerekliliği önermesine, katılımcıların tamamı olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Artan oranlı vergi sistemi dikkate alındığında muhasebe meslek mensupları dilimler arasındaki oranın makul seviyelerde olup olmadığı konusunda farklı görüşler beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının % 83,3’lük bir bölümü uygulanan ekonomik programlarda halkın desteğini sağlamaya yönelik tedbirlerin alınması gerektiğini ifade etmektedirler. % 16,7’si ise uygulanan ekonomik programlarda halkın desteğini sağlamaya yönelik tedbirlerin kısmi düzeyde alınması yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 6. Psikolojik Nedenler ve Alınması Gereken Önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
5. Mükelleflerin bütçe üzerindeki şüphelerini ortadan kaldırmak için vergilerin nerelere sarf edildiğini gösteren raporların yayınlanmasının gerekli olduğuna inanıyor musunuz?	f	1	3	4	7	15	30
	%	3,3	10,0	13,4	23,3	50,0	100,0
12. Vergide adaleti zedeleyen uygulamaların ortadan kaldırılarak, vergiye karşı oluşan tepkilerin azaltıldığını düşünüyor musunuz?	f	-	9	11	3	7	30
	%	-	30,0	36,7	10,0	23,3	100,0
19. Vergi yasalarını uygulama gücüne sahip etkin ve verimli vergi idareleri oluşturularak mükellefin vergiye karşı bakışı olumlu hale getirilebilir mi?	f	-	1	2	13	14	30
	%	-	3,3	6,7	43,3	46,7	100,0
26. Bireylerin kendi kendisini yargılama yetisini geliştirici yönde vergi ahlakının oluştuğuna inanıyor musunuz?	f	6	14	8	-	2	30
	%	20,0	46,7	26,7	-	6,7	100,0
33. Vergi ödev ve yükümlülüklerini zamanında	f	1	-	7	11	11	30

yerine getiren mükelleflerin motivasyonunu artırmak için ödüllendirme sistemleri geliştirilmesinin etkili bir önlem olabileceğini düşünüyor musunuz?

% 3,3 - 23,3 36,7 36,7 100,0

39. Vergide adalet ve eşitlik ilkelerinin uygulamalara yeterince yansıtılarak mükelleflerde vergi sistemine olan güven artırıldığını düşünüyor musunuz?

f 2 10 10 4 4 30

% 6,7 33,3 33,3 13,3 13,3 100,0

Muhasebe meslek mensuplarının uygulanan anketteki vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik psikolojik nedenler hakkındaki görüşlerini yansıtan maddelere verdikleri cevaplara göre; Muhasebe Meslek Mensuplarının % 73,3'lük bir bölümü mükelleflerin bütçe üzerindeki şüphelerini ortadan kaldırmak için toplanan vergilerin nerelere sarf edildiğini gösteren rapor ve bilançoların yayınlanmasının gerekli olduğu yönünde görüş bildirmektedirler. Katılımcıların % 13,3'ü ise kısmen gerekli olduğunu ifade etmektedirler. Ancak % 13,3'ü ise gerekli olmadığını söylemektedirler. Araştırmaya katılanların % 33,3 vergide adaleti zedeleyen uygulamaların ortadan kaldırılmasının, vergiye karşı oluşan tepkileri azaltıldığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. % 66,7'lik bir kesim ise yeterli düzeyde inanmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Anket cevaplayıcılarının % 90'ı vergi yasalarını uygulama gücüne sahip etkin ve verimli vergi idareleri oluşturularak mükellefin vergiye karşı bakışı olumlu hale getirilebilir mi sorusuna olumlu hale getirilebilir % 10'u ise tam anlamıyla getirilemez cevabını vermektedirler. Muhasebe meslek mensuplarının % 6,7'si Bireylerin kendi kendisini yargılama yetisini geliştirici yönde vergi ahlakının oluştuğuna inandıklarını, % 26,7'si kısmen inandıklarını, % 66,7'si ise inanmadıkları yönünde görüş bildirmektedirler. Araştırmaya katılanların % 97,7'si vergi ödev ve yükümlülüklerini zamanında yerine getiren mükelleflerin motivasyonunu artırmak için ödüllendirme sistemleri geliştirilmesinin etkili bir önlem olabileceği yönünde, % 3,3'ü ise etkili bir önlem olamayacağı yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının vergide adalet ve eşitlik ilkelerinin uygulamalara yeterince yansıtılarak mükelleflerde vergi sistemine olan güven artırıldığını düşünüyor musunuz sorusuna % 36,6 tamamen ve çoğu zaman, % 33,3 kısmen, % 40'ı is az yada hiç cevabını vermişlerdir.

Tablo 7. Sosyal Nedenler ve Alınması Gereken Önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
6. Mükelleflerin vergi bilincini geliştirmek için toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?	F	-	-	5	12	13	30
	%	-	-	16,7	40,0	43,3	100,0
13. Ülkemizde vergi kayıp ve kaçakçılığını önlemek için etik kurallar yeterli düzeyde oluşmuş mudur?	F	10	9	10	1	-	30
	%	33,3	30,0	33,3	3,3	-	100,0
20. Devletin vergi gelirlerini etkin bir şekilde kullanması konusunda oluşan, toplumsal beklenti karşılanmakta mıdır?	F	6	8	10	1	5	30
	%	20,0	26,7	33,3	3,3	16,7	100,0
27. Mükelleflerin benzer olaylarda ayırım yapılmayacağı konusundaki sisteme güvendiğini düşünüyor musunuz?	F	8	12	8	1	1	30
	%	26,7	40,0	26,7	3,3	3,3	100,0
34. Vergi kaçırın mükellefler üzerinde toplumsal baskı oluşturulmasının olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyor musunuz?	F	-	2	6	12	10	30
	%	-	6,7	20,0	40,0	33,3	100,0
40. Mevcut durum dikkate alındığında mükellefler bireysel çıkar yerine toplumsal çıkarları ön planda tutmakta mıdır?	f	2	2	9	8	9	30
	%	6,7	6,7	30,0	26,7	30,0	100,0

Muhasebe meslek mensuplarının uygulanan anketteki vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik sosyal nedenler hakkındaki görüşlerini yansıtan maddelere verdikleri cevaplara göre; Mükelleflerin % 83,3'ü vergi bilincini geliştirmek için toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesinin tamamen gerekli olduğu, % 16,7'si ise kısmen gerekliliği yönünde görüş beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılanların % 63,3'ü Türkiye'de vergi kayıp ve kaçakçılığını önlemek için etik kurallar yeterli düzeyde oluşmuş mudur önermesine oluşmadığı şeklinde %36,6'sı ise kısmen oluştuğu şeklinde yanıt vermişlerdir.

Muhasebe meslek mensupları devletin vergi gelirlerini etkin bir şekilde kullanması konusunda oluşan toplumsal beklentinin karşılanıp karşılanmadığına yönelik ifadeye %20 hiç karşılanmadığı, % 26,7'si az karşılandığı % 33,3'ü kısmen karşılandığı % 20'si ise karşılandığı yönünde görüş beyan etmişlerdir. Anket cevaplayıcılarının % 66,7'si mükelleflerin benzer olaylarda ayırım yapılmayacağı konusundaki sisteme güvenmedikleri, % 26,7'si mükelleflerin benzer olaylarda ayırım

yapılmayacağı konusundaki sisteme kısmen güvendikleri % 6,6'sı Mükelleflerin benzer olaylarda ayırım yapılmayacağı konusundaki sisteme güvendikleri araştırma sonuçlarından ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılanlar vergi kaçırın mükellefler üzerinde toplumsal baskı oluşturulmasının olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyor musunuz önermesine% 33,3'ü tamamen % 40'ı çoğu zaman, % 20'si kısmen % 6,7 hiç oluşturamayacağı yönünde görüş beyan etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının % 86,7'lik bir kesimi mevcut durum dikkate alındığında mükelleflerin bireysel çıkar yerine toplumsal çıkarları daha fazla ön planda tuttıkları, % 13,4'lük bir kesimi de bunun tam tersi yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 8. Muhasebe Uygulamalarından Kaynaklanan Nedenler ve Alınması Gereken Önlemleri Yansıtan Görüşlerin Dağılımı

Sorular		Hiç	Az	Kısmen	Çoğu Zaman	Tamamen	Toplam
7. Muhasebe meslek mensuplarının yaptığı işlemler “hata yapılma olasılığı dikkate alınarak” incelenmeli midir?	f	-	3	5	10	12	30
	%	-	10,0	16,7	33,3	40,0	100,0
14. İşletmenin durumunu olduğundan farklı göstermek kastıyla yapılan muhasebe hilelerine karşı gerekli önlemler yeterince alınmakta mıdır?	f	1	12	12	2	3	30
	%	3,3	40,	40,0	6,7	10,0	100,0
21. Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe uygulamalarına yönelik kamu denetimi daha etkin bir yapıya kavuşturulmasının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?	f	-	-	6	13	11	30
	%	-	-	20,0	43,3	36,7	100,0
28. Türkiye muhasebe Standartlarının uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu hale getirilememesinin vergi kayıp ve kaçakçılığına neden olduğuna inanıyor musunuz?	f	1	1	6	12	10	30
	%	3,3	3,3	20,0	40,0	33,3	100,0
35. Muhasebe meslek mensuplarının niteliklerini artırmaya yönelik sürekli eğitim programları hazırlanıp uygulanması sizce gerekli midir?	f	-	-	-	12	18	30
	%	-	-	-	40,0	60,0	100,0

Muhasebe meslek mensuplarının uygulanan anketteki vergi kayıp ve kaçakçılığının nedenleri ve önlenmesine yönelik muhasebe uygulamalarından kaynaklanan nedenler hakkındaki görüşlerini yansıtan maddelere verdikleri cevaplara göre; Muhasebe meslek mensuplarının yaptığı işlemler “hata yapılma olasılığı dikkate alınarak” incelenmeli ifadesine araştırmaya katılanların % 73,3' ü incelenmeli %16,7'si kısmen

incelenmeli, %10'u is az incelenmeli şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının % 80'i işletmenin durumunu olduğundan farklı göstermek kastıyla yapılan muhasebe hilelerine karşı gerekli önlemler yeterince alınmadığını, % 16,7'si alındığını, % 3,3'ü ise hiç önlem alınmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların % 80'ni muhasebe uygulamalarına yönelik kamu denetiminin daha etkin bir yapıya kavuşturulmasının kesinlikle gerekli olduğunu % 20'si ise kısmen gerekli olduğunu düşündüklerini beyan etmişlerdir. Muhasebe Meslek Mensuplarının % 93,3'ü Türkiye muhasebe standartlarının uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu hale getirilememesinin vergi kayıp ve kaçakçılığına neden olduğuna inandıklarını, % 6,6lık bir kesimi ise vergi kayıp ve kaçakçılığına neden olduğuna inanmadıklarını söylemişlerdir.

Sonuç

Araştırmanın verilerini elde etmek için düzenlenen anket beşli ölçeklendirmeye tabi tutulmuş olup elde edilen bulgular çeşitli istatistiksel veriler ile desteklenmiştir. Buna göre elde edilen bulguları şu şekilde değerlendirmek ve tartışmak mümkündür.

1. Muhasebe meslek mensupları vergiden kaçınma yollarına sebep olabilecek boşlukları ortadan kaldırmaya yönelik önlemleri yeterli görmemektedirler. Bu nedenle yasalarda var olan vergiden kaçınmaya sebep olan mevcut boşluklar tespit edilmeli ve bunları giderici çalışmalar etkin ve hızlı şekilde yerine getirilmelidir. Bununla beraber vergi yargılama sürecinin yeterince etkin ve hızlı işlemlerini sağlayacak ve vergi mahkemelerinin aynı konuda farklı kararlar vermemelerini sağlayacak bir yapılanmaya gidilmesi gerektiği, araştırma sonuçlarından açıkça ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda vergi adaletini zaafa uğratan vergi affı uygulamalarına da kesinlikle son verilmelidir. Çünkü vergi, bireylerden istekleri dışında alınan ekonomik değer olarak tanımlanmaktadır. Bu ekonomik değerın adalet ve eşitlik ilkelerine dayalı olması elbette ki mevzuat temelinde anlamını bulmaktadır. Bu yüzden mevzuatın etkili, verimli, adil ve eşitlik temelinde yapılandırılması vergi kayıp ve kaçakçılığını doğal olarak azaltacak veya ortadan kaldıracak, mükelleflerin bir ölçüde idare ile barışık olmasını sağlayacaktır.

2. Genel anlamda bakıldığında vergi kayıp ve kaçakçılığında önemli olan etkenlerden birisinin de yönetsel nedenler olduğu görülmektedir. Yönetimin mükelleflerle olan ilişkisi güven ve saygı esasına dayalı olmalıdır. Vergi idarelerinin mükelleflerle ilişkilerini

tarafsız bir temele dayalı olarak geliştiremedikleri, sürecin gerektirdiği uygulamalarda çoğu zaman taraflı bir yaklaşım sergiledikleri araştırma sonuçlarında görülmektedir. Hiç şüphesiz mevcut personelin mükelleflere saygı ve güven temelinde tarafsız yaklaşabilmeleri onların bilgi ve birikimlerinin hizmetin gerektirdiği yeterlilikte olmasıyla doğrudan ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında mevcut personelin bilgi ve birikimlerini hizmetin gerektirdiği yeterliliğe ulaştırmak için eğitim programlarının daha fazla artırılması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Pek tabi ki vergi kayıp ve kaçakçılığına sebep olan yönetsel nedenler sadece bunlarla sınırlı değildir. Muhasebe meslek mensuplarının görüşleri dikkate alındığında vergi dairelerinin çağdaş bir örgütlenme yapısına kavuşturulması yönündeki çalışmaların yeterli bir düzeyde olmadıkları ortadır. Çağdaş bir örgütlenme yapısı sadece fiziksel düzenlemeler bağlamında düşünülmemelidir. Teknolojik donanım, akademik düzey, hizmet içi eğitim programları ve insan kaynakları gibi ifade edilebilecek unsurların da yansıtılması gerekmektedir. Vergi bürokrasisi de ayrıca eleştiri alan yönetsel nedenlerin başında gelmektedir. Vergi bürokrasisinin çağdaş bir örgüt yapısıyla ortadan kaldırılacağı açıktır.

3. Vergi oranlarının bir ülkenin sosyo ekonomik şartları gözetilerek düzenlenmesi elbetteki vergi kayıplarını azaltmaktadır. Çünkü vergi oranları ile ülkenin sosyo ekonomik şartları arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Eğer sosyo ekonomik şartlar dikkate alınmadan vergi oranları düzenlenirse mükelleflerde bir tepki oluşabilecektir. Bu açıdan bakıldığında ekonomik şartlar dikkate alınarak tespit edilecek bir rakamın altındaki gelirlerin de vergiden muaf tutulması kesinlikle vergi kayıp ve kaçaklarını azaltıcı bir etki oluşturacaktır. Bununla beraber çok ortaklı şirket yapılarını özendirici vergi politikalarının vergi kayıp ve kaçakçısını ortadan kaldıracağı yada azaltacağı araştırma sonuçlarından ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla vergi politikalarındaki ekonomik önlemlere daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca tarım sektörünün daha işlevsel belgelendirilmesi de etkin bir önlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü tarım sektörünün yeterince işlevsel olmayan belge düzeni vergi kayıplarına neden olmaktadır. Sosyal güvenlik kurumlarının yetersizliği de bir ölçüde vergi kayıplarına neden olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında sosyal güvenlik kurumlarının toplumsal beklentileri karşılayacak bir yapıya kavuşturulması gereklidir.

4. Vergi kavramı herkesin mali gücüne göre vermesi gereken

ekonomik bir değeri ifade etmektedir. Bu nedenle vergi tabanının “Anayasanın 73. maddesinin vergide adalet ve eşitlik ilkesi” de gözetilerek kapsayıcı olması bir zorunluluktur. Çünkü anayasanın ilgili maddesi bağlayıcı bir nitelikte olmasına rağmen muhasebeciler vergi tabanının yeterince kapsayıcı olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum dikkate alınarak vergi tabanı genişletilmelidir. Vergi kayıplarının oluşmasında önemli etkenlerden bir diğeri de vergi sisteminin karmaşık olmasıdır. Vergi sisteminin bu karmaşık yapıdan kurtarılması büyük ölçüde mükellefler ve ilgililer tarafından farklı anlamaları ortadan kaldıracak şekilde basitleştirilmesine bağlıdır. Türk vergi sistemi incelendiğinde dolaylı vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının çok yüksek olduğu görülmektedir. Dolaylı vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olması vergi adaleti açısından olumsuz bir durum olarak kabul edilebilmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde olduğu gibi doğrudan vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı yükseltilmelidir. Bütün maliyet unsurlarının gider olarak muhasebeleştirilmesine izin veren bir yapı vergi kaçaklarını azaltıcı bir etki oluşturabilir. Çünkü gerçek giderini muhasebeleştiremeyen mükellef daha az vergi vermek için gider kalemlerinde manipülasyonlara gitme yolunu tercih edecektir.

5. Vergi gelirleri genel anlamda kamu hizmetlerini karşılamak için kullanılır. Kamu hizmetlerine tahsis edilen vergi gelirlerinin nerelerde ve nasıl kullanıldığına yönelik rapor ve bilançoların yayınlanması mükellefler üzerinde olumlu bir etki yapacak ve oluşabilecek şüphelerini de ortadan kaldıracaktır. Bu amaçla vergi gelirlerinin nerelerde kullanıldığına yönelik rapor ve bilançolar yayınlanarak mükellefler üzerinde olumlu bir psikolojik etki oluşturulmalıdır. Ancak sadece bu şekilde bir psikolojik etki yeterli değildir. Bununla beraber vergi adaletini zedeleyen uygulamalara dikkat çekmek de yerinde olacaktır. Vergide adaletini zedeleyen uygulamalar devam ettiği sürece vergiye karşı oluşan tepkiler artacaktır. Bu bağlamda vergide adaleti zedeleyen uygulamalar tespit edilerek ortadan kaldırılmalıdır.

6. Bir toplumdaki etik kurallar cezai yaptırımlardan daha fazla etkili olabilir. Bu yüzden vergi konusunda toplumda etik kuralların oluşturulması vergi kayıp ve kaçakçılığını ortadan kaldırabilir. Ancak etik kurallar bir toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bunun için vergi konusunda bireylere zorunlu eğitimden başlayarak bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Aynı zamanda bir

toplumsal beklenti olarak ifade edilebilecek vergi gelirlerinin devlet tarafından etkin bir şekilde kullanıldığı anlayışı vergi kayıplarının ortadan kaldırılmasında gerekli bir önlem olarak ifade edilebilir. Yukarıda ifade edilen toplumsal beklentinin yanında bir başka beklenti de benzer olaylarda mükelleflere ayırım yapılmamasıdır.

7. Vergi sisteminde denetim tek boyutlu olarak düşünülmemeli, bu faaliyet daha farklı boyutlarla desteklenmelidir. Denetim mekanizmasının işleyişi sadece mükellef üzerinde düşünülmemelidir. Muhasebe meslek mensupları da denetim mekanizmasının etkin denetimine tabi tutulmalıdır. Araştırma sonuçları dikkate alındığında muhasebe meslek mensuplarının da bu şekilde bir uygulamayı özellikle de hata yapma olasılığı dikkate alınması bağlamında ifade etmektedirler. Denetim etkin bir şekilde işlediği takdirde yapılması muhtemel muhasebe hileleri de ortadan kalkacaktır. Ve doğal olarak muhasebe uygulamalarına yönelik kamu denetimi daha etkin bir hale gelecektir. Ancak bunların Türkiye muhasebe standartlarının uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu hale getirilmesiyle sağlanacağı açık bir şekilde ortadır.

Kaynaklar

- Akdoğan, A. (2005). *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Bakır, G. B. (2009). *Türkiye’de Vergi Denetiminin Vergi Kayıp ve Kaçaklarını Önlemedeki Etkinliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Maliye Teorisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Crocker, K. J. & Slemrod, J. (2005). Corporate Tax Evasion with Agency Costs *Journal of Public Economics*, Number:89.
- Çomaklı, Ş. E. (2008). AB İlerleme Raporları Çerçevesinde Türkiye’deki Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesine Yönelik Uygulamalar, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:22, Sayı:1.
- Darbaş, İ. (2014). *Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’deki Vergi Kaçakçılığı Suçu ve Cezası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- Daştan, A. (2011). Muhasebe Meslek Mensuplarının Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesindeki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesine Yönelik Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:25, Sayı:2.
- Demirtaş, T. (2017). *Vergi Kaçakçılığının Önlenmesinde Vergi Denetiminin İşlevi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Erkuş, H. & Karagöz, K. (2009). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının Tahmini, *İnönü Üniversitesi Maliye Dergisi*, Sayı:156.

- Gravelle, J. G. (2009). Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion, *National Tax Journal*, Vol.62, No.4.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, Türkiye, 330,405.
- Kapusuzoğlu, A. (2008). Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonominin Vergi Kaçakçılığının Oluşumundaki Rolü, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, Sayı:16.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kasymova, N. (2017). *Vergi Kaçakçılığı İçin Cezai Sorumluluk*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı.
- Kocayılmaz, Ş. (2015). Türkiye’de Vergi Kaçakçılığı, *ABMYO Dergisi*, Sayı:39.
- Rüzgar, M. T. (2017). *Vergi Kaçakçılığı Suçunda Fail*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye ve Mali Yönetim Anabilim Dalı.
- Sağlam, İ. (2015). *Türkiye’de Vergi İncelemelerinin Vergi Kayıp ve Kaçakları Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı.
- Slemrod, J. (2007). Cheating Ourselves: The Economics Of Tax Evasion, *Journal of Economic Perspectives*, Volume:21, Number:1.
- Şaan, A. (2008). *Türkiye’de Vergi Kaçakçılığının Önlenmesinde Vergi Denetiminin Etkinliği*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi.
- Türk, İ. (2005). *Kamu Maliyesi*, Turhan Kitapevi, Ankara